

ΛΟΓΙΑΖΟΥΣΑ - ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Β' ΜΙΣΟΥ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΘΡΕΑ

ΚΩΣΤΑ Π. ΚΥΡΡΗ

Πρόσφατα περιήλθε στα χέρια μου ένα παλαιό δεφτέρι, 0, 14X0, 20, σσ. 133, τῶν ἐτῶν 1867—1880, τῆς οἰκογένειας τοῦ γιατροῦ Σ. Σαββίδη, ἀπὸ τὴν Κυθρέα. Τὸ χειρόγραφο ἦταν στὴν κατοχὴ τῆς κόρης τοῦ γιατροῦ κας Ζωούλας Σαββίδη — συζύγου Νικολάου Σέρβου χημικοῦ, ποὺ τὸ κληρονόμησε ἀπὸ τὴ μητέρα της μαζί με ἄλλα βιβλία καὶ χειρόγραφα, ποὺ τὰ πῶ πολλὰ τοὺς ὅμως ἐμείναν στὴν Κυθρέα. Τὸ χειρόγραφο ἔχει τὸν ἐξῆς τίτλο στὸ ἐξώφυλλο:

Συλλογὴ μερικῶν λογαριασμῶν
κατ' ἰδέα τοῦ ἡμετέρου διδασ-
κάλου Στυλιανοῦ Ἑλ. Μουσικοδιδασ-
κάλου.

Ἀνοίκουσα ἐμοὶ τοῦ

X' Σάββα Ἰωαννίδου

Κυθραιῶτου

τῆ 18ῃ του 1867 ἡμοῦ Ἀγούστου: —

*Συλλογὴ μερικῶν λογαριασμῶν
κατ' ἰδέαν τοῦ ἡμετέρου διδασ-
κάλου Στυλιανοῦ Ἑλ. Μουσικοδιδασ-
κάλου.
Ἀνοίκουσα ἐμοὶ τοῦ
X' Σάββα Ἰωαννίδου
Κυθραιῶτου.
τῆ 18ῃ του 1867 ἡμοῦ Ἀγούστου: —*

Τὰ περιεχόμενα εἶναι λογαριασμοί, ἀριθμητικὰ προβλήματα ἰδίως ἀφιερωμένα στὴ γεωργικὴ οἰκονομία καὶ στὶς συναλλαγὰς τῶν χωρικῶν, δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα, γητείες, ὁδηγίες ἰατροσοφικές, κλπ. ἕλη ποικίλου περιεχομένου.

Στὴν σ. 120 ὑπάρχει τμῆμα ποιήματος στὴ λογία ἐκκλησιαστικῆ γλῶσσα, χωρισμένο σὲ τρεῖς στροφές, ποὺ ὁ στιχουργὸς ἢ ὁ ἀντιγραφέας τὶς ὀνομάζει, κατὰ παλαιὰ λανθασμένη παράδοση, «Στίχους», Στίχ. Ζ', Στίχ. Η', Στίχ. Θ', Προφανῶς στὴν ἐλλείπουσα σ. 119 ὑπῆρχαν οἱ «Στίχ. Α'» — «Στίχ. Στ'» (= Στροφή Α' — Στροφή Στ'), γι' αὐτὸ καὶ ἡ Στροφή Ζ' ἀρχίζει μὲ τὸ «Καὶ». Ὁ ποιητὴς τοῦ στιχουργήματος δὲν ἀναφέρεται ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἦταν ὁ «Διδάσκαλος Στυλιανὸς Ἐλ (εὐθερίου) Μουσικοδιδάσκαλος» εἴτε ὁ «X' Σάββας Ἰωαννίδης Κυθηραϊώτης». Χρόνος συνθέσεως: ἄγνωστος. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ θέση τοῦ ποιήματος στὸ χειρόγραφο λίγο πρὶν ἀπὸ μία ἐπιστολὴ τὴν 18.IX.1867 ἀπὸ τὸν Σάββα Ἰωαννίδη πρὸς τὸν φίλο του X' Γιάννην Κοτσισιάνην — εἰς Κρήτου Τέρας, φαίνεται ὅτι λίγο πρὶν θὰ γράφτηκε τὸ ποίημα. Ἀλλὰ μπορεῖ ἡ θέση τοῦ ποιήματος στὸ τετράδιο νὰ μὴν ἔχη καμμιά σημασία γιὰ τὴ χρονολόγησή του, ὅπως καὶ ἡ χρονολογία 1869 Ἀβγ. στὴν σ. 118 (;) καὶ τὸ 1880 στὴν σ. 84 νὰ μὴ ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὸ ποίημα.

Τὸ ποίημα εἶναι προσωπικὴ ἔμπνευση ποὺ ἀντανაკλᾷ τὴν κοινωνικὴ τὴν τότε πνευματικὴ κατάσταση τῆς Κύπρου καὶ δὴ τῆς Κυθρέας. Τὰ δευὰ τῆς Κύπρου ποὺ ἀπαριθμοῦνται σ' αὐτό, ἀκριβὲς δυσβάστακτοι φόροι, κλπ. εἶναι γνωστὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγὲς τοῦ 1867—1868 κ.έ., βλ. George Hill, *A History of Cyprus, vol IV, The Ottoman Province — The British Colony 1571—1948*, Edited by Harry Luke Cambridge, At the University Press, 1952 σσ. 239—241. Ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1868 ἡ Κύπρος ἐπλήχθη στὸ Βιλαέτιον τῶν Δαρδανελλίων, μὲ ἔδρα τοῦ Βαλῆ τὴν πόλη Chanak. Ἰδοὺ τὸ κείμενο, δεῖγμα τῆς ἑλληνικῆς παρεκκλησιαστικῆς λογιάζουσας ἐπαρχιακῆς ποίησης, τῆς τουρκοκρατίας. Παρόμοιο βλ. στὸν «Ἀναλυτικὸν Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου», Ἐπετηεὶς τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου, VII, 1973—1975, σ. 345 χ/φον ὑπ' ἀρ. 18 τοῦ 170 β., φ. 3α, ποίημα γιὰ τὸν ἠγούμενο Κύκκου Μελέτιο (Α'; 1698—1793), (ἢ Β'; 1720—1734), (ἢ Γ'; 1775—1819), πιθανώτερο στὸν Μελέτιο Α' «Φεγγοβολεῖ τὴν κτίσιν φῶς ἠλιακὸν πλὴν σβένει γὰρ τὴν δύσιν κατὰ τὸ φυσικὸν».....». Πρὸβλ. αὐτ., σ. 407 ἀρ. χ/φ 44, φ. 3395 β, Στίχος εἰς τὴν Θεοτόκον τοῦ Κύκκου 17—18 αἰών.:

«ὄρος Κύκκου χαῖρε εἰκὼν ἀξίαν ἔχον
ἀγνῆς Μαρίας μητρὸς τοῦ λόγου...»

Τὸ ποίημα τῆς Κυθρέας ἔχει πιδ πολλὸ κοινωνικὸ περιεχόμενο καὶ προβληματισμὸ. Ἰδοὺ αὐτὸ (σ. 120):

Στιχ. Ζ' Καὶ τὴν φιλότινη Πατρίδα
Ἦν καταμασθήζου (Sic) ὅλοι ὡς ἡ παμπληθὲς ἀκριδα
Στεροῦντες τῆς πάσαν τὴν Ἐλευθερίαν,
Ἐκ κακῶν ἀνισοφόρων (Sic)
Καὶ ἀπίρων δυσοβαστάκτων φόρων
Ἵποφέρουσα δινὰ καὶ δυστυχίαν.

Στιχ. Η' Ἀπάλλαξον, ὦ θεέ μαντῆν
 Χαρίζοντας τὴν πίστην καὶ ἀρετὴν
 Ἴν, ὁ λαὸς συνενωθῆ,
 Ὅπως μ' ἕνους καὶ με ψαλμοδίας
 Καὶ μ' ἀπίρους δὲ δοξολογίας
 Τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ σου ἑπεριψοῦ[ται;]

120

Στιχ. Ζ' Τὴν τὴν γὰρ τὴν πατρίδα
 Ἐλευθερίας τῆς πίστεως ἐπιπέδου
 Ἐν κατὰ ἀναστάσεως
 Τὴν μὲν ἐνοχλοῦσθε γὰρ
 Ὁραζόμενα εἶναι καὶ δοξολογίας

Στιχ. Η' Ἀπάλλαξον, ὦ θεέ μαντῆν
 Χαρίζοντας τὴν πίστην καὶ ἀρετὴν
 Ἴν, ὁ λαὸς συνενωθῆ
 Ὅπως μ' ἕνους καὶ με ψαλμοδίας
 Καὶ μ' ἀπίρους εἰ δοξολογίας
 Τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ σου ἑπεριψοῦ[ται]

Στιχ. Θ' Ἐκείθεν ἐκείθεν ὦ θεέ
 Ἐγὼ γὰρ τὴν ἐλευθερίαν
 Τὴν γρηγορήσει με ἐλευθερίας
 Τὴν ἀπλάθει τὴν ὄραση, ἀντὶ σου
 Τὸ σημεῖον τὸν ἀδάφνη χυμὸν σου
 Ἐν τῆς αὐτοῦ ἀρετίας.

Στιχ. Θ' Ἐπάκουσον δ' ἐπιτέλους ὦ θεὸς
 ὦ ἥλιε γῆ, καὶ Οὐρανὸν
 τὰς γλυκιτάτας μας ἕμνωδίας,
 Κι' ἀπάλλαξον, τὸν ἀδόλον χειρῶν σου
 Ἐκ τῆς ἀπικιμῆνης ἀπολείας.

ΣΧΟΛΙΟ:

Ἡ γλώσσα εἶναι μεικτὴ ἐκκλησιαστικὴ καὶ λαϊκὴ μὲ ἑπεροχὴ τῆς πρώτης. Προδίδει ποιητὴν ποὺ ζεῖ σ' ἐκκλησιαστικὸ περιβάλλον καὶ ἀκολουθεῖ ἐκκλησιαστικὰ ποιητικὰ πρότυπα, ἀλλὰ καὶ μερικῶς καὶ λαϊκὰ δημοτικά. Ἡ προτελευταία λέξη ἀπικιμῆνης ἐσφαλμένη ἀντιγραμμένη ἀντὶ ἐπικειμῆνης, δείχνει ὅτι στὸ τετράδιο τῆς Κυθρέας ἀντεγράφη ἀπὸ κάποιο ἄλλο τετράδιον, ποὺ τὴν εἶχε ἔτσι κι' αὐτοῦ ὁ ἀντιγραφέας ἀντιληφθῆ καὶ συλλάβει.

Αὐτὰ γιὰ τὴν ὥραν. Θὰ ἐπανέλθουμε γι' ἄλλα περιεχόμενα τοῦ κυθρεώτικου τετραδίου ἀργότερα.

Φίλε ἀναγνώστη!

Δόσε τὸ δελτίο ποῦ σοῦ ἐσωκλείουμε σ' ἓνα χωριανό μας ἢ φίλο γιὰ νὰ γίνει συνδρομητὴς στὸ περιοδικό ΜΑΣ. Εἶναι τοῦτο μιά ἀκόμα ὀφειλὴ στὴν πατρίδα ποῦ μᾶς γέννησε, ποῦ μᾶς ἀνάθρεψε καὶ μᾶς ἔδωσε κάθε μορφῆς τὸ φῶς.

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ